

פרשת חוקת

חנוך לנער על פי דרכו

פרשת השבוע היא למעשה המשך הפרשיות הקודמות: מרגלים וקורח מכאן ומי מריבה מכאן, והתוצאות כמעט דומות: שם נחרב הדור לפני הדור, וכאן נחרבו מנהיגי הדור משה ואהרן. גם במחלוקת קורח וגם במי מריבה ידם של ליצני הדור היתה במעל. על ליצנות הדור של מי מריבה מספרים חז"ל: היו משה ואהרן מהלכים וכל ישראל אחריהם, והיו ישראל רואים אבן והיו עומדים ומקיפים אותה, והיו הקרבים אומרים: אין אתם יודעים שבן עמרם רועה של יתרו היה ורועים פקחים במים, והוא מבקש למשכנו למקום שיש בו מים ולומר לנו: הרי הוצאתי לכם מים - ולהטעות אותנו, אילו כן, יוציא לנו מן האבן הזו. והקדוש ברוך הוא כך צוהו: מכל סלע שרוצים - הוציא להם מים. ומשה הפך פניו, סבור שישראל אחריו, והם היו עושים כתות כתות על האבנים. אמר להם בואו עמי שאוציא לכם מים. אמרו לו: מזה אנו מבקשים, אם מן הסלע הזה אי אתה מוציא, אף מן אבן אחרת אין אנו מבקשים - ונתכרכמו פניו כנגדם ונשבע שאינו מוציא להם מים אלא מאותה שהוא מבקש. "וירם משה את ידו ויך את הסלע במטהו פעמיים" - הכה פעם אחת, התחיל הסלע נוטף מים מועטים טיפין טיפין. אמרו לו: בן עמרם, המים הללו ליונקי שדים או לגמולי חלב? מיד הקפיד כנגדם והכה פעמיים ויצאו מים רבים ושטפו כל מה שהיה נתון כנגדם.

ועוד מובא במדרש במקום אחר: כיון שמתה מרים ומשה ואהרן עסוקים בה, וישראל מבקשים מים ואין מוצאין, מיד נתכנסו עליהם. כיון שראו אותם באים, אמר משה לאהרן: תאמר מהו כינוס זה? אמר לו אהרן: לא בני אברהם, יצחק ויעקב הם, גומלי חסדים בני גומלי חסדים. אמר לו משה: אי אתה יודע להפריש בין כינוס לכינוס? אין זה כינוס של תקנה אלא של קלקלה, שאילו היה כינוס של תקנה היו צריכים להיות בראשם שרי אלפים ושרי מאות וכו', ואתה אומר לגמול חסד הם באים? מיד הטיחו שנאמר: "וירב העם עם משה". כיון שראה משה ואהרן פניהם זעומות, ברחו להם לאהל מועד. והסוף ידוע: "ויאמר ה' אל משה ואל אהרן ... לכן לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם".

"קשה היא הליצנות שתחילתה יסורין וסופה כליה". וכלפי מי התלוצצו? כלפי משה ואהרן. משה שהקריב נפשו למען קיומה של האומה וטובתה, ואהרן הכהן שהקריב את עצמו למען השכנת השלום וביסוסו בתוך בית ישראל.

אוי לדור מליצנים המתנקשים קשות במנהיגי ישראל בכל דור ודור החל מאברהם אבינו שליצני הדור אמרו מאבימלך נתעברה שרה ועד ימינו, וככל שהדור יותר ריק מתורה ומצוות, מספר הליצנים הוא יותר גדול כביאורו של רש"י במסכת קידושין: וזה שאינו באחד מאלו, לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ, במה יתעסק אם לא בליצנות.

מפרשי התורה מתלבטים להסביר את החטא והיקפו ביחס לגודל העונש. כמו כן מקשים הלא בעת שיצאו ישראל ממצרים והגיעו לרפידיים ולא היה בנמצא מים, רבו עם משה, "ויצעק משה אל ה' ... מה אעשה לעם הזה", ותשובת ה': "קח אתך מזקני ישראל ומטך ... והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם". הוה אומר שההכאה כשלעצמה אין בה משום חטא כה גדול, ומדוע העונש הוא כה גדול - "לכן לא תביאו את העם הזה", וכו'!?

טובי המחנכים מתלבטים בבעיית חינוך הילד והנוער כיצד לעשותו לבן אדם מתאים, טוב ורצוי לחברה ולציבור. שתי שיטות קיימות בחינוך: שיטה אחת האומרת כי בלב הילד פנימה גנוזים כוחות טובים, פוריים וצריכים לעשות הכל כדי לעורר את הכוחות הנרדמים של הילד ולהוציאם לאור. דבר זה ניתן על ידי הדרכה מתאימה והבלטת הדברים החיוביים שבחברה ולהצביע על השליליים ותוצאותיהם. כל זה צריך להעשות בדרכי נועם, בחינוך והסברה ולא במקל ורצועה שהם אמנם מפחידים את הילד אך אינם מחנכים. פחד והטלת מרות מביאים לפעמים תוצאות הפוכות ומרחיקות לכת. מאידך ישנה שיטה האומרת

פרשת חוקת

שאמנם קיימים כוחות פוריים בנפש הילד, אך יצר לב האדם רע מנעוריו וכבר בשנותיו הראשונות רואים אצל הילד את יצר ההשתלטות וההתרברבות וכדי להתגבר על יצרים חזקים אלה אין לסמוך על החינוך וההסברה בלבד, אלא יש צורך בכח ההרתעה - המקל והרצועה וכדברי שלמה המלך במשלי: "חושך שבטו שונא בנו", וכדברי המדרש שכל המונע בנו מהמלקות, סוף בא לתרבות רעה ושנאהו.

למדים אנו שלכל שיטה לקויים ופגמים, אולם ברור שאפילו הגורסים שיש להשתמש במקל ורצועה מודים שלא תמיד מותר ואפשר לנקוט באמצעים אלו. שיטה זו כוחה יפה כל עוד הילד קטן ואינו מבין שפה אחרת מאשר שפת המקל, אולם כשהילד הולך ומתבגר צריך לחנכו בדרכי נועם והסברה ואם משתמשים אז במקל חובלים מביאים לכל מיני תוצאות המתנקמות בהורים עצמם.

בצאת ישראל ממצרים היו בני ישראל בחינת ילדים וכבר התחיל להתבלט נגע הפלגנות ודברי הריבות, אז עדיין היתה אפשרות להשתמש בשיטה של "והכית בצור", אולם משנתבגר העם אחרי ארבעים שנות נדידה במדבר והיה עומד על סף הכניסה לארץ כשהמשימה העומדת לפניו היא לכבוש, לנחול ולהנחיל את הארץ, דורשת התקופה - "ודברתם אל הסלע" - לדבר ללא הרף עד שיצליחו להוציא את מימיו, וכשמחליפים את היוצרות, הרי זה מתנקם במחנך ובמתחנך, ולכן המסקנה היא: "לא תביאו את הקהל הזה אל הארץ אשר נתתי להם".

גם בדורנו קיימת עדיין אבן גדולה על פי הבאר המעכבת את המים המסמלים תורה וחכמה, שפע ברכה והצלחה. אין עצה אלא לדבר אל הסלע, להשפיע ולחנך ומאמינים אנו שבסופו של דבר "ונתן את מימיו".

מקור: הרב יוסף זילברפרב שליט"א